

Poliittisen avantgarden harhat

D.N. Rodowick: The Crisis of Political Modernism. Criticism and Ideology in Contemporary Film Theory. Urbana: University of Illinois Press 1988.

Elokuvanteorian "60-luku" ajoittui oikeastaan vasta 1970-luvulle. Ranskasta liikkeelle lähtenyt radikaali uusmarxilainen teoretisointi levisi nopeasti Englantiin lähinnä Screen-lehden palstoilla sekä pienellä viiveellä myös Yhdysvaltoihin. Vuosikymmenen alkupuoliskolla taitettiin peistä lähinnä siitä, voiko elokuva muuttua ei-ideologiseksi, teorian - toisin sanoen marxismin - välineeksi. 1970-luvun loppupuolta leimasi puolestaan erittäin vahva feministisen elokuvanteorian esiinmarssi, joka johti lopulta jonkinasteiseen ideologiateorioiden uudelleenarviointiin.

Tästä modernin teorian mullistuksesta on kirjoitettu toistaiseksi vain muutamia laajempia analyysejä ja usein niissä on keskitytty hieman liikaakin niin sanottuun Screen-teoriaan. D.N. Rodowickin asiantunteva ja suvereeni tutkimus fokusoii laveammin elokuvan tekemisen ja teorian välisiin yhteyksiin ja pyrkii osoittamaan ideologiateorian kytkenät elokuvan poliittiseen ja modernistiseen avantgardeen. Painopisteen muutos on perusteltu, sillä teoreetikoista oli merkittävä joukko myös kokeilevan elokuvan tekijöitä, kuten Laura Mulvey, Peter Wollen, Peter Gidal, Malcolm LeGrice ja Jean-Louis Comolli.

Juuri tekijöitä askarrutti kysymys, millaista "struktuurallisen" ja "materialistisen" elokuvan pitäisi olla. Ratkaisuksi tarjottiin vanhoja Brechtin ja Eisensteinin reseptejä - tosin äärimmäisyyksiin vietyinä, Jos kerran kapitalismin ideologia on synnyttänyt perinteisen kertovan elokuvan, kertovuudesta ja lopulta koko representatiivisuudesta on hankkiuduttava eroon. Elokuvan ei tule pyrkiä viittaamaan johon-

kin itsensä ulkopuoliseen "todellisuuteen", sillä kommunikaatiosysteemit kykenevät vain luomaan merkityksiä, eivät välittämään niitä. Pikemminkin elokuvan tuli olla Derridan *écriture*, vapaaseen merkitysten leikkiin perustuvaa kirjoitusta, jonka siteet kapitalistiseen realismiin on katkottu.

Kuten Rodowick osoittaa, avantgardistien teorioihin sisältyy melkoisia ylilyöntejä, kuten idealistinen usko elokuvan muodon kaikkivoipuuteen sekä Derridan *écriture*en käsitteen totaalinen virhetulkinta - joka muuten on jatkossakin säilynyt. Derridalaisittain Rodowickin kritiikkiin voisi vielä lisätä, että koko poliittinen avantgarde pohjautui pahimmanlaatuiseseen vastakohtapareilla operoivaan länsimaiseen metafysiikkaan, tässä tapauksessa pareihin illusionismi - anti-illusionismi, ideologia - teoria, tunne - järki. Erityisesti tunteen halveksunta on säilynyt perintönä Brechtiltä; Eisenstein sentään oivalsi älyllisten teesien syntyvän juuri tunteesta.

Rodowickin keskeinen polemiikki suuntautuu kuitenkin ideologiateorian epähistoriallisuuteen ja kontekstin laiminlyöntiin. Vastaanottaja ei suinkaan ajelehti passiivisesti elokuvan manipuloitavana, vaan - kuten feministinen kritiikki jo osoitti - elokuvan merkitystä säätelevät monenlaiset kulttuuriset tekijät, eikä vähiten katsojan sukupuoli.

Rodowickin teos on varsin syvälinen analyysi ja vaatii lukijalta jonkin verran elokuvateorian historian ja modernin käsitteistön tuntemusta. Teoksen ansiona on pidettävä tekemisen ja teorian kytkentöjen selvittelyä; muutenhan Rodowickin esittämää kritiikkiä on jo ehditty lukea muualtakin. Tekijän keskittyminen vain muutamaiin keskeisiin teoreetikkoihin saattaa antaa asioiden käänteistä hieman vioutuneen kuvan: Rodowick käsittelee liiankin perinpohjaisesti Wollenin, Gidalin ja Noel Burchin näkemyksiä, mutta jättää sellaiset 70-luvun perustekstit kuin Metzlin "Histoire/Discours" -artikkelin sekä Colin MacCaben klassisen realistisen tekstin hypoteesin kovin vähälle huomiolle.

Veijo Hietala